

NOVĚ OBJEVENÁ ENEOLITICKÁ VÝŠINNÁ SÍDLIŠTĚ V OBLASTI ORLICKÉ PŘEHRADY

Příspěvek k eneolitickému osídlení podél středního toku Vltavy

Jiří Fröhlich – Jan Eigner

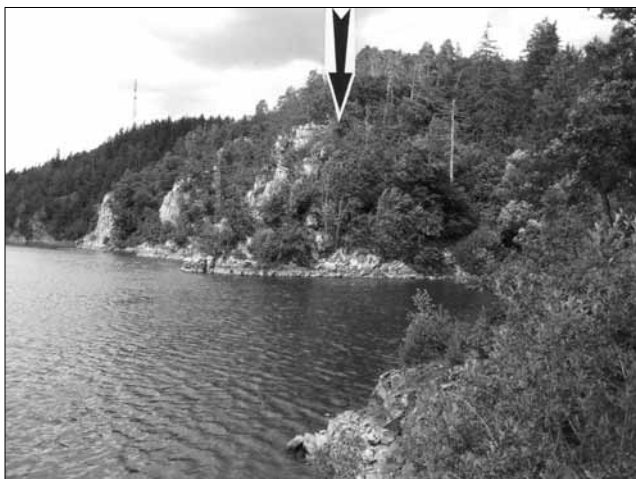
Pozdní doba kamenná patří v jižních Čechách a v přilehlém severním sousedství k málo zastoupeným a poznaným pravěkým obdobím. Dosavadní poznatky ukazují, že souvisleji osídleným prostorem byl vedle středního Pootaví (naposledy Michálek 2008, 272, obr. 30) střední tok Vltavy (Zápotocký 2008a, obr. 30). Nejstarší doklady eneolitického osídlení jsou z bolerázské fáze badenské kultury a pocházejí z dosud nepublikovaného výzkumu P. Břicháčka na nížinném sídlišti při soutoku Lužnice s Vltavou, dnes zatopeném vodou přehrady (Břicháček 1991, 93). Podél dalšího toku Vltavy existovalo několik výšinných sídlišť na hřbetech a špicích skalnatých ostrožien obou břehů, která dosud byla řazena do chamské kultury.

V roce 2009 zahájili autoři systematickou prohlídku výšinných poloh podél středního toku Vltavy a dolní Otavy v oblasti Orlické přehrady. Lokality byly tipovány podle map 1 : 10 000 a z leteckého snímkování dostupného na internetu. Postup se ukázal účinným. Objevena byla tři výšinná sídliště (Kostelec nad Vltavou, Kožlí u Orlíka a Zbonín), nové nálezy byly získány z již známých lokalit (významný soubor zejména na Krkavčí skále u Orlíka nad Vltavou) a některé lokality byly zpochybněny. Článek kromě vyhodnocení nových lokalit přináší shrnutí poznatků o středoneolitickém osídlení ve středním Povltaví.¹

NOVĚ OBJEVENÁ VÝŠINNÁ SÍDLIŠTĚ

Kostelec nad Vltavou, okr. Písek

Sídliště na skalnaté ostrožně mezi pravým břehem Vltavy a pravým břehem bezejmenného potoka tekoucího od Kostelce (obr. 1). Na ZM 22-23-03 jde o okolí bodu 462 : 006 a nadmořskou výšku kolem 380 m. Převýšení nad původním tokem bylo kolem 80 m. Lokalitu objevili a prozkoumali v roce 2009 autoři s Vlastimilem Eignerem. Ostrožnu přetíná 11 m dlouhý a při dně 3,5 m široký příkop vysekaný do skály, z jehož dna se zvedá do výše cca 1,8 m pahorek, nejspíše zvýšený materiálem vybraným při hloubení příkopu. Z něho klesá 4 až 2 m široký hřbet, dvakrát měnící směr, až k 70 m vzdálené skalnaté špici. Na příkrých svazích k Vltavě a zejména k potoku bylo nalezeno 62 zlomků nádob a 7 ks mazanice. Početný soubor ná-

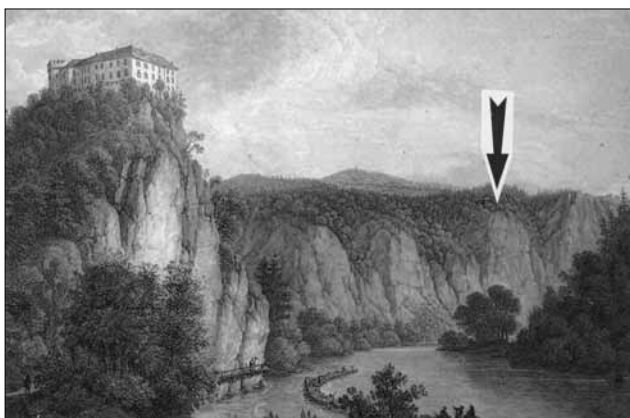

Obr. 1. Výšinné eneolitické sídliště u Kostelce nad Vltavou. Pohled od jihu. Foto J. Fröhlich 2009

¹ Za pomoc při výzkumu děkujeme Vlastimilu Eignerovi ze Žichovic a Bc. Martinu Ptákoví z Prácheňského muzea v Písku. Za podnětné konzultace kolem nalezené keramiky náleží dík PhDr. Miroslavu Dobešovi z Archeologického ústavu AV ČR v Praze, v. v. i., a Mgr. Milanu Metličkovi ze Západočeského muzea v Plzni. Kamennou industrii ochotně posoudil PhDr. Petr Šída, Ph.D., z Katedry archeologie FF ZČU v Plzni. Za zpřístupnění nálezů v blovickém muzeu jsme vděční Mgr. Jiřímu Boudovi.

lezů byl učiněn v sondě rozměrů 1 × 1 m ve 40 až 60 cm mocné splachové vrstvě s kameny. Nalezeno bylo 299 zlomků nádob (po slepení přiléhajících částí 270 ks), 22 ks mazanice (celková hmotnost 30 dkg, některá s otisky prutů průměru 8–12 mm), oblázek, úštěp z hrany jádra ze SGS? (12 × 10 × 5 mm), bazální fragment čepelky s jemnou laterální retuší na ventrální straně z krakelovaného silicitu (12,5 × 11,5 × 2,5 mm), odštěpek z šedožlutého jemnozrného křemence (18,5 × 15,5 × 3 mm), odštěpek z tmavého silicitu (8 × 6 × 4,5 mm), 2 zlomky brousku (jeden ve tvaru pravidelné čepelky z jemnozrného hnědého pískovce (30 × 18 × 4,5 mm a 23,5 × 14 × 5 mm), otloukač z valounu jemnozrné žuly zabarvené oxidy železa do červena (hmotnost 47 dkg) a 2 drobné přepálené zvířecí kůstky (podle posouzení RNDr. Miriam Nývltové Fišákové, PhD., z Archeologického ústavu AV ČR v Brně, jde pravděpodobně o kosti ovce nebo kozy). **Ulož.:** M Písek, přír. č. 207/09.

Kresebné dokumentovaný výběr nálezů: Okraj hrnce – zásobnice s plastickou páskou s hrubými svíslými kolky mezi hladkým hrdlem a zdrsňenou výdutí (obr. 13:1), okraj hrnce, s oválným prožlabeným plastickým výčnělkem na rozhraní hlazeného hrdla a slámované výdutě (obr. 13:2), plastický výčnělek s kolkem a páska na rozhraní hrdla a výdutě hrnce (obr. 13:3), okraj hrnce s plastickou páskou s nepravidelnými kruhovými důlky a oválným prožlabeným výčnělkem na rozhraní hlazeného hrdla a slámované výdutě (obr. 13:4), okraj hrnce s plastickou páskou s nepravidelnými důlky a výčnělkem na rozhraní hrdla a výdutě (obr. 14:1), okraj polokulovité misky s plastickým výčnělkem a slámovaným povrchem (obr. 14:2), dvě stěny nádob s plastickou páskou s malými důlky (obr. 14:3–4), stěna hrnce s plastickou promačkávanou páskou na rozhraní hrdla a slámované výdutě (obr. 14:5), okraj hrnce s hlazeným hrdlem (obr. 14:6), mírně rozevřený okraj misky (obr. 14:7), okraj amfory s hlazeným hrdlem (obr. 14:8), stěna nádoby s drobnými oble hrotitými pupky (obr. 15:1), okraj polokulovité misky s hlazeným povrchem, se zataženým a dovnitř seříznutým okrajem (obr. 15:2), okraj polokulovité misky se zataženým okrajem a slámovaným tělem (obr. 15:3), stěna nádoby s drobnými kosočtvercovými vpichy (obr. 15:4), stěna tenkostěnné nádoby zdobené šikmými rýžkami (obr. 15:5), stěna nádoby zdobené rytými vodorovnými liniemi a drobnými čtvercovými až kosočtvercovými vpichy (obr. 15:6), výduť amfory s páskovým uchem (obr. 15:7), zlomek širokého páskového ucha (obr. 15:8), úštěp z hrany jádra (obr. 15:9), fragment čepelky (obr. 15:10), mazanice s konstrukčními otisky (obr. 20:4), okraj amfory s plastickým výčnělkem na rozhraní válcovitého hrdla a výdutě (obr. 20:5), stěna hrnce z rozhraní hrdla a slámované výdutě (obr. 20:6) a hlazené hrdlo amfory nebo misky zdobené po celé ploše oválnými vpichy (obr. 20:7).

Obr. 2. Výšinné eneolitické sídliště u Kozlí (šipka) a pravděpodobné další sídliště na místě hradu Orlíka (vlevo). Nesignovaný obraz (pravděpodobně od Ferdinanda Runka) z první poloviny 19. století

Obr. 3. Výšinné eneolitické sídliště u Kozlí. Pohled od severu. Foto J. Fröhlich 2009

Kozlí u Orlíka, okr. Písek

Sídliště na jazykovitém výběžku na levém břehu Vltavy, v orlickém zámeckém parku poblíž rodinné schwarzenberské hrobky (obr. 2–3). Na ZM 22-23-03 jde o okolí bodu 270 : 192 a nadmořskou výšku kolem 370 m. Převýšení nad původním tokem bylo cca 75 m. Jedná se o mírně klesající hřbet široký kolem 3 m a dlouhý 40 m, který je zakončený skálou příkře spadající do vltavského údolí. Hřbet je od plošiny nad skalami oddělen asi 2,5 m vysokým pahorkem s plošinou 7 × 13 m, který byl v roce 1812 upraven pro romantickou stavbu tzv. Rousseauovy chýše, zvané také Eremitage, stržené za II. světové války. Lokalitu objevil v r. 2009 Jan Eigner a následoval průzkum autorů. Na hřbetu bylo nalezeno pouze několik drobných keramických fragmentů. Drtivá většina nálezů pochází ze severního příkřejšího svahu, kam byla splavena. Protože jižní svah neposkytl jediný nález, je zřejmé, že obytné objekty stály při severní hraně hřbetu. Na hřbetu a příkřejším svahu bylo povrchové sběrem získáno 89 zlomků nádob. Kontrolní sondou půdorysu 100 × 50 cm bylo na témže svahu 14,5 m od hřbetu ve 30 cm vysoké splachové vrstvě obsahující kameny nalezeno 34 zlomků nádob a 1 ks mazanice. **Ulož.:** M Písek, přír. č. 208/09.

Kresebné dokumentovaný výběr nálezů: Okraj polokulovité misky (obr. 16:1), stěna nádoby s oválnými důlky pod rozhraním hrdla a výdutě (obr. 16:2), rozhraní hrdla a výdutě džbánů s hlazeným povrchem (obr. 16:3), páskové ucho (obr. 16:4), okraj nádoby (obr. 16:5), okraj hrnce s přesekávanou plastickou páskou (obr. 16:6), stěna nádoby s nepravidelnými vpichy (obr. 16:7), dvě stěny nádob se slámovaným povrchem (obr. 16:8,10) a plastický oválný výčnělek (obr. 16:9).

Zbonín, okr. Písek

Sídliště na ostrožně mezi levým břehem Otavy a levým břehem Vltavy (obr. 4–5). Na ZM 22-23-13 jde o okolí bodu 483 : 126 a nadmořskou výšku kolem 375 m. Převýšení nad původním soutokem bylo kolem 65 m. Jedná se o klesající hřbet zakončený skálou s výborným výhledem na soutok. Lokalita začíná vyvýšeninou výšky kolem 1 m s plošinou 3 × 3 m, v jejíž východní části byl mikrosondou ve vývratu borovice získán soubor 128 zlomků nádob (po slepení přílehlých částí 120 ks) a 2 oblázky. Z vyvýšeniny hřbet dále klesá až k okraji skály vzdálenému 46 m. Na hřbetu za vyvýšeninou bylo z povrchu vývratu vyvednuto 5 zlomků nádob. Na severním svahu k Vltavě byla objevena kumulace 7 zlomků nádob a na různých místech jižního svahu k Otavě bylo nalezeno 5 zlomků nádob. Lokalitu objevil v r. 2009 Jan Eigner a následoval výzkum autorů. **Ulož.:** M Písek, přír. č. 210/09.

Kresebně dokumentovaný výběr nálezů: Lehce zatažený okraj polokulovité misky se slámovaným povrchem (obr. 17:1), stěna amfory s plastickou páskou s nehtovými vrypy (obr. 17:3), stěna hrnce s plastickým oválným výčnělkem (obr. 17:4), páskové ouško (obr. 17:5), okraj misky s dovnitř vytaženým okrajem (obr. 17:6), tři okraje nádob (obr. 17:2,7,9), okraj misky s dovnitř zataženým okrajem (obr. 17:8) a spodní část hrnce se slámovanou stěnou (obr. 17:10).

OSTATNÍ VÝŠINNÉ LOKALITY VE STŘEDNÍM POVLTAVÍ

Čím, okr. Příbram

Sídliště na ostrožně mezi levým břehem Meredského (Lužského) potoka a levým břehem Vltavy, nad Slapskou přehradou zatopenou osadou Moráň (obr. 6). Keramické zlomky nalezené pod příkrým skalnatým svahem a splavené z náhorní plošiny nalezl v r. 1962 J. Trůneček. Lokalita byla zařazena k chamské kultuře, přičemž zlomek nádoby zdobené šrafovanými trojúhelníky má analogie v jevišovické kultuře. **Lit.:** Hrala 1964; Hrala 1968. **Pozn.:** Při prohlídce lokality v r. 2009 zjistili autoři, že na široké rozšiřující se plošině ostrožny stojí několik chat. Na jižním příkrém svahu našli 15 zlomků nádob, odštěpek spilitu z broušeného nástroje (na boku se zbytkem broušeného povrchu) rozměrů 45 × 72 × 17 mm (obr. 21:2) a 16 ks mazanice a na severním svahu pouze jeden zlomek nádoby. **Uložení** všech nálezů: M Příbram.

Nalžovické Podhájí, okr. Příbram

Sídliště na ostrožně zvané Malé (Dolejší) Kolo mezi pravým břehem bezejmenného potoka a pravým břehem Vltavy, jejíž původní tok je zatopený Slapskou přehradou (obr. 7). Osídlena plošina průměru 30–40 m, oddělená od přístupových stran hlubokým a širokým příkopem, vybudovaným, případně prohloubeným nejspíše až ve středověku. Při výzkumu L. Jansové v roce 1950, iniciovaném nálezem sedlčanského lékaře MUDr. Bohuše Kareše, bylo při obvodu plošiny prozkoumáno několik chat. **Nálezy:** zlomky nádob, keramický kotouček, přeslen, část keramického bubnu, 2 sekery a 1 klínek ze spilitu, polotovary sekery, odštěpek spilitu, štípaná industrie, brousky z pískovce, zlomky žulových drtel, oblázky a mazanice s otisky kulatiny průměru 5–6 cm. Nálezy byly přiřazeny k chamské kultuře se zastoupením kultury řivnáčské, kulovitých amfor a případně i jevišovické (Pleslová-Štiková 1969, 79–80). **Ulož.:** M Sedlčany, i. č. 734–1210. **Lit.:** Horáková-Jansová 1951; Sklenář 1984, 14–17, tab. I–III; Sklenář 1990, 36–38.

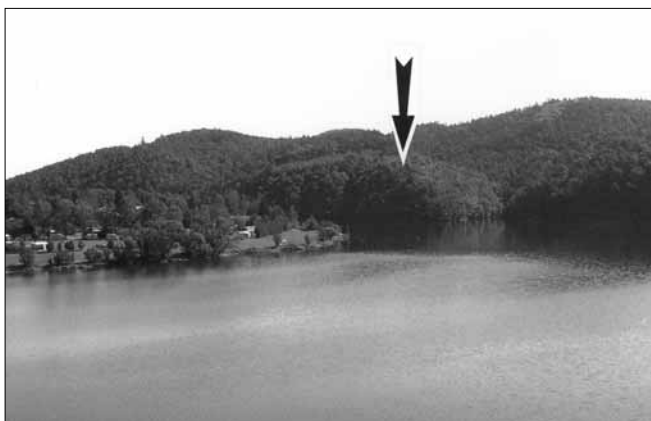
Obr. 4. Výšinné eneolitické sídliště u Zbonína (šipka) a pravděpodobně další sídliště na místě hradu Zvíkova (vlevo). Pohlednice z doby před zatopením údolí

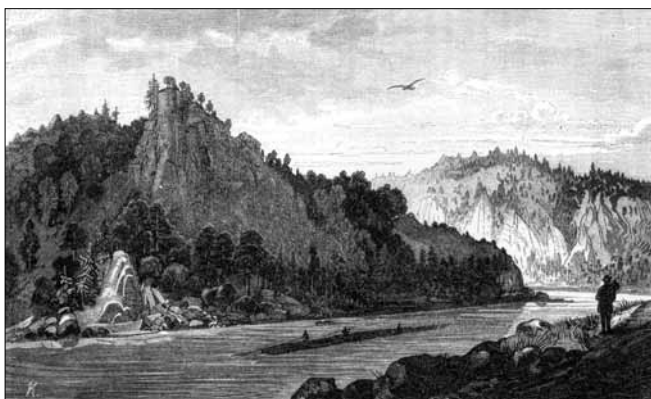
Obr. 5. Výšinné eneolitické sídliště u Zbonína. Pohled od severovýchodu. Foto J. Fröhlich 2009

Obr. 6. Výšinné eneolitické sídliště u Čími. Pohled od jihu. Foto J. Fröhlich 2009

Obr. 7. Výšinné eneolitické sídliště Malé Kolo u Nalžovického Podhájí. Pohled od západu. Foto J. Fröhlich 2009

Obr. 8. Krkavčí skála u Orlíka nad Vltavou s výšinným eneolitickým sídlištěm. Rytina E. Němečka podle kresby J. Kouly otištěná ve Zlaté Praze 1887

Obr. 9. Krkavčí skála v r. 2009. Pohled od východu. Foto J. Fröhlich

Kompletní publikaci nálezů z lokality připravují M. Dobeš a R. Korený. Sídliště dosud považované za chamské nově řadí k řivnáčské kultuře (osobní sdělení). **Pozn.:** Při prohlídce lokality v r. 2009 našli autoři tohoto článku na svahu k Vltavě 5 zlomků nádob, polotovar sekery ze spilitu druhotně otlučený na obou koncích (121 × 71 × 47 mm; obr. 21:1), bazální fragment čepelky doběla krakelovaného silicitu (21 × 18 × 6 mm) a 2 ks mazanice. Nálezy byly předány do M Příbram.

Orlík nad Vltavou-Krkavčí skála, okr. Písek

Sídliště na nápadném výběžku Krkavčí skála na levém břehu Vltavy, proti výše uvedenému sídlišti u Kostelce nad Vltavou (obr. 8–9). Na ZM 22-23-03 jde o okolí bodu 418:006 a nadmořskou výšku 370 m. Převýšení nad původním tokem bylo 70 m. Lokalita je přístupná po klesajícím dlouhém hřbetu, který se před výšinným sídlištěm stáčí v pravém úhlu. Následuje již obydlený vyvýšený hřbet dlouhý 11 m a široký 1,5 m, zakončený mírně zvýšenou skálou příkře spadající na zbývajících třech stranách do údolí. Maximální půdorys skály je 16 × 6 m.

První keramické nálezy, které se nedochovaly, byly v roce 1935 B. Dubským mylně datovány do knovízské kultury (Dubský 1949, 665, pozn. 379). Při revizi lokality v roce 1972 zjistil J. Fröhlich, že se jedná o eneolitické výšinné sídliště (Fröhlich 1973; Fröhlich 1975; Fröhlich 1997, 108–109). Na hřbetu byl vykopán ústěp nepravidelně retušovaný po celém obvodu ze světle šedého SGS (32 × 27,5 × 6 mm) a odštěpek z šedo zeleného chalcedonu (14,5 × 9 × 5 mm). Na JZ svahu těsně nad hladinou přehrady byly nalezeny 4 zlomky nádob a oblázek. V letech 2003 a 2008 našli Jan a Vlastimil Eignerovi na SV svahu 26 zlomků nádob (včetně okraje mísy z 18. století), krakelovanou štěpinku tmavě šedého SGS (10,5 × 8 × 2 mm) a 76 ks mazanice (celková hmotnost 68 dk), která dokládá existenci obytných objektů. V hlíně jedné mazanice je vtlačení úlomek kosti. Další průzkum lokality uskutečnili autoři v roce 2009. Ve spodní části JZ svahu bylo nalezeno dalších 8 zlomků nádob (včetně jednoho pozdně středověkého až časně novověkého) a na SV svahu 3 keramické zlomky a 6 ks mazanice (hmotnost 5 dk). Na SV svahu 7 m pod přechodem hřbetu na skalnatou plošinu byl registrován amatérský výkop. Protože na vyhrnuté zemině ležely fragmenty nádob a mazanice, byla tato kompletně prohlédnuta a narušené místo bylo rozšířeno na 80 × 120 cm. Z druhotně přemístěné zeminy a částečně z neporušeného okolí bylo vyzvednuto 57 zlomků nádob (po slepení přiléhajících částí 48 ks), 335 ks mazanice (celková hmotnost 7,35 kg, některá s otisky prutů průměru 10–30 mm a plev), ústěp s kůrou retušovaný v bazální části, s patrným opotřebením na šikmé hraně z šedočerného SGS (56 × 32 × 11 mm) a 2 oblázky. **Ulož.:** M České Budějovice, inv. č. 17371–17375; M Písek, přír. č. 112/08, 209/09.

Kresebně dokumentovaný výběr nálezů: Okraj hrnce s plastickým oválným výčnělkem na rozhraní hrdla a slámované výdutě (obr. 18:1), okraj mísky s plastickou svíslé přesekávanou páskou a mírně zvednutým výčnělkem (obr. 18:2), dno mísky s hlazeným povrchem (obr. 18:3), okraj polokulovité mísky se zataženým okrajem (obr. 19:1), okraj hrnce s jemně přesekávanou plastickou páskou na rozhraní kónického hlazeného hrdla a zdrsněné výdutě (obr. 19:2), stěna nádoby s rytou vodorovnou linií na hlazeném povrchu (obr. 19:3), ústěp retušovaný v bazální části (obr.

19:4), ústěp retušovaný po celém obvodu (obr. 19:5), okraj tenkostěnné nádoby s hlazeným povrchem (obr. 19:6), okraj polokulovité misky se slámovaným povrchem (obr. 19:7), zlomek páskového ouška (obr. 19:8) a 3 ks mazanice s konstrukčními otisky (obr. 20:1–3).

Orlík nad Vltavou-hrad, okr. Písek

Sídliště na ostrožně na levém břehu Vltavy, zničené stavbou hradu Orlíka (obr. 2). Při výzkumu Pavla Břicháčka v roce 1984 byly nalezeny zlomky nádob a mazanice. **Ulož.:** bývalá expozitura ARÚ v Plzni, přír. č. 111/84. **Lit.:** Beneš 1987. **Pozn.:** Pozdější archeologické výzkumy na hradě a povrchové sběry na břehu přehrady pod hradem již eneolitické nálezy nepřinesly.

Radíč-Hrazany, okr. Příbram

Ve středním úvalu keltského oppida u osady Hrazany nad srázem k pravému břehu Vltavy (nyní nad Slapskou přehradou) byly při výzkumu L. Jansové v letech 1955–1962 získány v nestrategické poloze jednotlivé doklady osídlení z eneolitu: sekera z prokřemenělého prachovce, tesla ze spilitu a 2 odštěpky spilitu. Datování a původ nalezených zlomků nádob, která má analogie až ve vzdálené německé kultuře, není zcela bez problémů. **Ulož.:** M Příbram, inv. č. 32963, 33510 a další. **Lit.:** Jansová 1965, 34–35; Stolz – Korenáj 2008, 142, obr. 1:6–7; Dobeš – Korenáj 2010; NZ AÚ Praha, čj. 6406/60, 6973/64 (Jansová).

Vestec, okr. Příbram

Sídliště na výrazné skalní ostrožně Na hradišti mezi pravým břehem Vošického potoka a levým břehem Vltavy (nyní nad jezerem Slapské přehrady). Při výzkumu Lubora Smejtky v roce 1986 byl kromě mezolitických a halštatských nálezů získán zlomek eneolitické nádoby s klenutým drždlem a další dva nejisté eneolitické keramické fragmenty. **Ulož.:** M Příbram, přír. č. 50/86. **Lit.:** Smejtek 2000, 36, obr. 5:12,16,17.

Zvíkovské Podhradí, okr. Písek

Sídliště na soutoku Otavy s Vltavou zničené výstavbou hradu Zvíkova (obr. 4). Na severním svahu k Otavě pod hradem, na břehu Orlické přehrady, našli na polykulturní lokalitě A. Beneš, P. Braun a J. Sýkora v r. 1976 zlomky eneolitických nádob. **Ulož.:** bývalá expozitura ARÚ v Plzni. **Lit.:** Beneš, A. – Braun, P. 1981; Fröhlich 1997, 232.

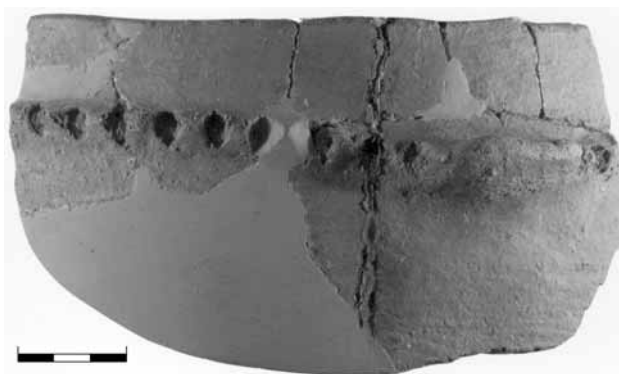
NÁLEZ POD SKALNÍM PŘEVISEM

Jetětice, okr. Písek

Skalní převis vysoký kolem 80 cm na svahu k pravému břehu Vltavy, pod asi 10 m vysokou skálou ostrožny mezi pravým břehem Jetětického potoka a Vltavou (obr. 10). Na ZM 22-23-25 jde o okolí bodu 128:035 a nadmořskou výšku kolem 370 m. Převýšení nad původním tokem je kolem 40 m. V roce 1963 zde vykopali chlapci Jaromír a Jindřich Lacinovi a následně dr. Karel Dolista z milevského muzea zlomky zásobnice zdobené plastickou páskou s kolky a plastickým výčnělkem (obr. 11). Čtyři zlomky téže nádoby našel Jiří Fröhlich v roce 1973 při revizi lokality a další 4 úlomky v r. 2009 Jan Eigner ve vyhrnutém materiálu. Jetětická zásobnice je typická pro kulturu řivnáčskou i jevišovickou (Pleslová-Štiková 1969, 79). Kromě eneolitických fragmentů pochází z převisu zlomky pozdně středověkých nádob. **Ulož.:** M Milevsko, inv. č. 2581; M Písek, inv. č. A 11796, přír. č. 169/09. **Lit.:** Pleslová-Štiková 1969, 72, obr. 3; Michálek 1969, 3–4, tab. IV:4; Fröhlich 1997, 50–51; Fröhlich 1998, 16. **Pozn.:** Poloha nad skálou s převisem je charakteristická pro eneolitická výšinná sídliště v oblasti Orlické přehrady: plošina (s chatou čp. 32A), přístupná po úzkém hřebetu. Opakovaný povrchový průřez místa ale přinesl pouze tři středověké střepy.

Obr. 10. Skalní převis u Jetetic s nálezem eneolitické nádoby. Foto J. Fröhlich 2009

Obr. 11. Jetětice. Okraj zásobní nádoby nalezené pod převisem. Foto V. Komarová

OJEDINĚLÉ NÁLEZY A BLÍŽE DRUHOVĚ NEURČENÉ LOKALITY

Radíč, okr. Příbram

Na hradě Ostromeč založeném na dlouhém hřbetu na ostrožně mezi levým břehem potoka Mastníku a pravým břehem Vltavy byl nalezen zlomek broušeného kamenného nástroje. **Ulož.:** Národní muzeum v Praze, zakoupeno v r. 1903, dnes neidentifikovatelné. **Lit.:** *Sklenář 1990*, 45. **Pozn.:** Na pastvině na JV svahu pod hradem byla nalezena blíže nedatovatelná pazourková čepelka (*Sklenář 1984*, 7; *Sklenář 1990*, 45).

Hrachov, okr. Příbram

Z vltavského pravobřeží u Zrůbku pocházejí dva broušené nástroje. Jde o sekeru nalezenou asi v r. 1950 MUDr. B. Karešem na poli V. Hodouše u silnice a sekeromlat z pole při potoce Brzině u Hodíkova mlýna, který daroval muzeu V. Hodouš. **Ulož.:** M Sedlčany. **Lit.:** *Sklenář 1984*, 7, 23, tab. I; *Sklenář 1990*, 20.

Kamýk nad Vltavou, okr. Příbram

V roce 2003 byla nalezena sekera mezi levým břehem Vltavy a Obecním úřadem. **Ulož.:** V soukromém držení. **Lit.:** *Korený 2006*, 116. Druhým nálezem je sekera nalezená v roce 1972 západně od obce na poli u vodárny v poloze V kavce. **Lit.:** *Sklenář 1996*, 7.

Zvírotice, okr. Příbram

Na skalním útesu Močidla u obce nad pravým břehem Vltavy byly při otevírání lomu nalezeny „pazourky.“ Ve stejné poloze byl spolu s knovízskou keramikou nalezen slámovaný střep z velké nádoby. **Ulož.:** M Sedlčany, inv. č. 1478. **Lit.:** *Pleslová-Štiková 1969*, 73; *Sklenář 1984*, 19; *Sklenář 1990*, 52; *Habart 1994*, 159. **Pozn.:** V tomto případě může jít o eneolitické výšinné sídliště zničené lomem.

Žďákov, okr. Písek (vesnice zatopená po napuštění Orlické přehrady)

Při těžbě písku z řečiště Vltavy byla asi v r. 1929 nalezena sekera, kterou daroval ředitel kovářovské školy K. Vaněk milevskému muzeu. Sekera s asymetrickým ostřím má d. 98 mm. **Ulož.:** M Milevsko, inv. č. 786. **Lit.:** *Dubský 1949*, 64; *Michálek 1969*, 25, tab. 3.

SPORNÉ LOKALITY

Chrást, okr. Písek

Sídliště na svahu k pravému břehu Vltavy na dnešním břehu Orlické přehrady v prostoru rekreačního střediska Radava uvedl do literatury Antonín Beneš na základě sdělení ředitele blovického muzea Karla Škrábka (*Beneš 1976*, 19). Podle této informace zde měl v roce 1972 nasbírat Jiří Sýkora zlomky nádob, trojúhelníkovou šipku a 3 ks štípané kamenné industrie a předat je do muzea v Blovicích. Škrábek a Sýkora objevili na Blovicu několik výšinných eneolitických lokalit, a tak jejich datování nebylo ověřeno. Lokalita jako eneolitická byla od té doby bez výhrad přebírána (např. *Michálek 1989*, 43–44; *Fröhlich 1997*, 45; *Beneš – Chvojka 2007*, 19).

Při shromažďování materiálu pro tento článek autoři zjistili, že v blovickém muzeu zapsal z výše uvedené lokality ředitel Škrábek tři nálezy J. Sýkory, údajně až z roku 1973 (přír. č. 195–197/74, inv. č. A 268–270): zlomek jádra d. 22,5 mm z šedého SGS, odštěpek d. 20 mm z hnědého silicitu a otloukač z valounu křemene d. 91 mm. Industrie je pravděpodobně mezolitického stáří a otloukač snad ze zemědělského pravěku. Popis nálezů, jejich počet, datování a rok objevu neodpovídají informaci, kterou Karel Škrábek sdělil dr. Benešovi. Buď se tedy jedná o další nálezy na lokalitě a primární nálezy nebyly zaevidovány, nebo jde o chybné určení. Pokud jde o keramiku, v muzeu jsou uloženy též nálezy z pozdní doby bronzové, které J. Sýkora postupně nasbíral na protilehlém břehu zátoky na svahu hradiště Žíkovce. Sporná lokalita nemá charakter výšinných eneolitických sídlišť.

Všemyslice, okr. České Budějovice

Na Kořenském vrchu nad pravým břehem Vltavy se nachází oválná kupa rozměrů 42 × 25 m, zčásti chráněná mělkým příkopem. Při sondáži v roce 1971 na ní nalezl Antonín Beneš nečetnou blíže nedatovatelnou pravěkou keramiku (jeden zlomek s otazníkem datoval do eneolitu), obitý křemenný valoun, čepel z pruhovaného silicitu a zlomky nádob z pozdního středověku až časného novověku. **Ulož.:** bývalá expozitura ARÚ v Plzni, přír. č. 18/71. **Lit.:** *Beneš 1975* (jako Neznašov); *Beneš 1976*, 19 (jako Neznašov); *Beneš – Michálek – Zavřel 1999*, I/79, II/147, tab. 87a. **Pozn.:** Z opevněné kupy směrem k říčnímu údolí klesá hřbet, zakončený skálou (Kořenská skála), ze které je výborný výhled na Vltavu. Poloha připomíná výšinné eneolitické lokality, ale povrchový průzkum autorů v r. 2009 na příkrých erodovaných svazích tuto možnost prakticky vyloučil.

OSTATNÍ NÁLEZY

Při průzkumu skal a ostrožen podél střední Vltavy a dolní Otavy v roce 2009 jsme též získali archeologické nálezy z jiných období než eneolitu. Na skalnaté ostrožně 600 m JZ od Švastalovy Lhoty (k. ú. Krásná Hora) byl nalezen 1 ks štípané industrie neznámého stáří. Nečetné drobné keramické zlomky, blíže nedatovatelné, ale spíše mladší než

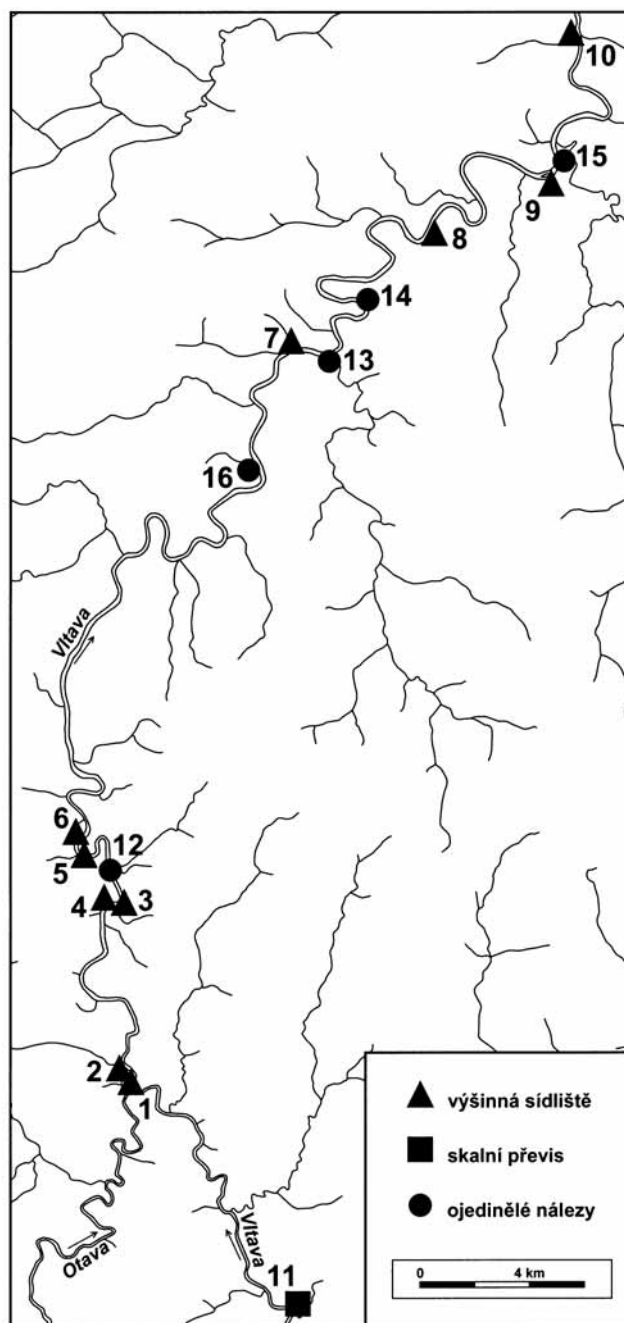
eneolitické, byly nalezeny na pravém vltavském břehu na ostrožnách 1 km SSZ od Strážky a těsně před orlickou přehradní hrází. Pozdně raně nebo časně vrcholně středověké jsou střepy nalezené na nápadném vrcholu Bořima u Trhovek a na svahu skály před mostem v Kamýku nad Vltavou. Jednotlivé pozdně středověké a novověké střepy byly registrovány na řadě skal při Vltavě i Otavě. Zatím neznámou aktivitu představuje soubor více než stovky zlomků neglazovaných renesančních nádob, které jsme našli na vysokých skalách a jejich svazích 2 km SZ od Jickovic.

ZÁVĚR

Nejstarší nálezy z pozdní doby kamenné z pojednávaného území náležejí do boletázké fáze badenské kultury. Jsou to nečetné keramické zlomky nalezené na rovinném sídlišti na hlinitopísčitém podloží na soutoku Lužnice s Vltavou (Břicháček 1991, 93). Na tuto lokalitu navazuje v horním Povltaví nalezený zdobený keramický zlomek, jehož blízké analogie jsou známy z bavorské altheimské skupiny. Vykopán byl při archeologickém výzkumu v intravilánu Českých Budějovic (Chvojka 2005, 13, 17, obr. 7). Obě lokality spojuje řeka Vltava, nížinná poloha, hlinitopísčité či štěrkopísčité podloží a blízkost soutoku řek, v případě českobudějovického nálezu Malše s Vltavou.

Pojednávané výšinné osady ze středního eneolitu v oblasti Orlické přehrady (obr. 12:1–6) charakterizují dobře hájitelné malé areály situované ve strategických polohách s dobrým výhledem na řeku a s velkým převýšením nad její hladinou. Přístupné byly z horních poloh nad údolím vždy po úzkém klesajícím hřbetu a chráněné byly ze tří stran příkrými srázy se skalami a v případě Kostelce nad Vltavou i příkopem. Svoji polohou a malou plochou (přibližně necelých 100 m² až 200 m²) se odlišují od severněji ležících výšinných osad podél Slapské přehrady (obr. 12:7–10) a především od některých rozlehlých chamských a zejména řivnáčských sídlišť na ostrožnách, jejichž rozloha někdy přesahuje 1 ha (Zápotocký 2008a, 99; Prostředník 2001, 25). Rozlohou se naopak podobají západočeským chamským sídlištím na skalách a skalnatých hůrkách (Soukupová 1983, 150, 154). Obě skupiny výšinných lokalit na střední Vltavě, zásadně odlišné nejen svojí polohou, ale částečně i nálezy (např. spilitu), dělí od sebe 32 km říčního toku. Tato mezera nemusí být náhodná – při namátkovém průzkumu některých poloh jsme zde výšinná sídliště neobjevili.

Shluk výšinných lokalit v okolí hradu Orlíka (Kostelec n. Vlt., Orlík n. Vlt.-Krkavčí skála, Orlík n. Vlt.-hrad, Kožlí u Orlíka; mikroregion doplňuje nález sekery v řece u dnes zatopeného Žďákovy) je charakteristický pro kulturu chamskou, řivnáčskou i jevišovickou (John – Stolz 2008, 135–136). Druhý menší mikrore-

Obr. 12. Eneolitické lokality při středním toku Vltavy. 1 Zvíkov-hrad, 2 Zbonín, 3 Kostelec nad Vltavou, 4 Orlík nad Vltavou- Krkavčí skála, 5 Orlík-hrad, 6 Kožlí u Orlíka, 7 Vestec, 8 Nařovické Podháji-Malé Kolo, 9 Radíč-Hrazany, 10 Čim, 11 Jetětice, 12 Žďákov, 13 Hrachov, 14 Zvírotice, 15 Radíč-Ostromeč, 16 Kamýk nad Vltavou. Kresba K. Vávra

gion tvořila dvě jižněji situovaná sídliště u Zbonína a na místě hradu Zvíkova, která měla pod kontrolou důležitý soutok Otavy s Vltavou. Všechna sídliště u orlické přehradní nádrže tvoří dvojice ve vzájemném vizuálním kontaktu (Zbonín – Zvíkov, Kostelec – Orlík-Krkavčí skála, Kožlí – Orlík-hrad). Pro malý počet nálezů, navíc v drtivé většině druhotně přemístěných, nelze ale objektivně rozhodnout, zda jsou sídliště současná. Lokality jsou v nadmořské výšce 370–380 m s převýšením nad původní hladinou 65 až 80 m. Hladina jezera je v těchto místech o 40–55 m výše, než byla hladina řeky. Nově objevené polohy byly využity jen v eneolitu, v dalším průběhu pravěku nebyly obydleny.

Malá plocha sídlišť vypovídá o nevelkém počtu obydlí. Nové výzkumy na lokalitách Orlík nad Vltavou-Krkavčí skála, Kožlí u Orlíka a Kostelec nad Vltavou nepřímou upřesnily jejich polohu. Obydlí nestála na úzkých hřbetech, které nutně sloužily jako komunikační koridor, ale ve svahu při jejich horních hranách. Dokládá to mazanice s konstrukčními otisky prutů a další movité artefakty, objevené v drtivé většině vždy na jednom ze svahů šije, kam byly vlivem eroze splaveny po zániku objektů. Na svahu se sklonem 25° pod Osobovskou skálou u Radkovic na Klatovsku se například předpokládá obydlí ze středního eneolitu, nejpravděpodobněji z období chamské kultury (John 2005–2006).

Otevřenou otázkou zůstává, jakou roli zaujímal tyto výšinné lokality, situované výhradně podél toku Vltavy, na které nenavazují osady mimo říční údolí, což ale může být ovlivněno stavem prospekce (z přilehlého území jsou známy nálezy broušené kamenné industrie: Šerkov, Pechova Lhota a Kotýřina, severněji Milešov, Pečičky, Dublovice, Líchovy ad.). Vazba těchto lokalit na jihoseverní dálkovou komunikaci může být oprávněná. Jejich poloha vylučuje souvislost s pozemní komunikací. Výborný výhled z nich směřuje pouze do říčního údolí. Milan Zápotocký sice sezónní splavnost Vltavy v pravěku pro menší plavidla předpokládá až od soutoku se Sázavou (Zápotocký 2000, 485), ale vezmeme-li v úvahu, že na vltavském přítoku Otavě se plavilo dřevo (volně či svázané do vorů) již v roce 1130 a na střední Vltavě je prokázána voroplavba od 14. století (Scheufler – Šolc 1986, 6), bude možné pravděpodobnou splavnost některých částí toku posunout výše proti proudu. Výšinné osady mohly hrát roli zprostředkovatele mezi středočeskou řivnáčskou kulturou a chamskou kulturou v Podunají, kde se setkáváme s imitacemi řivnáčských keramických tvarů (Zápotocký 2008b, 113, 115). Poslední nejižnější prokázanou lokalitou (nikoliv sídlištěm) ve vltavském údolí jsou ale Jetětice na středním toku. Nálezy uváděné z výšinné lokality Dívčí Kámen na horním toku Vltavy jsou nejisté a možná patří až do starší doby bronzové, kdy zde stálo hradiště (Chvojka 2004, 40–41).

Střední Povltaví se nachází v prostoru mezi chamskou kulturou v západních Čechách, jevišovickou kulturou na jihozápadní Moravě a středočeskou kulturou řivnáčskou. Z Malého Kola u Nalžovického Podhájí, Radíče-Hrazan a Čími pocházejí spilitové broušené nástroje, polotovary a odštěpky z výroby. Předpokládá se, že tato dobře opracovatelná světle zelená jemně páskovaná hornina byla těžena v Barandieniu na řivnáčském území nejspíše na několika místech v okolí Prahy (Zápotocký 2008a, 108–109). Za místo její těžby byl považován výchoz nad levým vltavským břehem u Vraného (Fridrich – Kovářik 1980, 44–45). Tato lokalita ale byla později geology na základě petrografického a geochemického srovnání vyloučena (Šreinová – Šrein – Šťastný 2002; Přichystal 2009, 208–209). Spilit byl základní surovinou k výrobě broušené industrie v kultuře řivnáčské a doložen je i v kultuře kulovitých amfor (Zápotocký 2008a, 108–109). V souvislosti s nálezy na výšinných lokalitách při Slapské přehradě je pozoruhodná hypotéza, že na výšinných řivnáčských lokalitách, kde jsou často nalézány spilitové polotovary, odštěpky z výroby a hotové artefakty, mohla probíhat výroba a směna broušených seker (Turek – Daněček 1997, 137).

Jemnozrný pískovec, ze kterého jsou dva drobné odštěpky s obroušenou ploškou z Kostelce nad Vltavou, byl běžnou surovinou středoeneolitických brousků. Tato sedimentární hornina není místního původu a je pravděpodobné, že v eneolitu se získávala v české křídové pánvi (Přichystal 2009, 214), tedy v centrální oblasti řivnáčské kultury.

V nečetné štípané kamenné industrii (8 ks) z Kostelce nad Vltavou a Krkavčí skály u Orlíka, která až na jednu štěpinku pochází ze sond, převažuje surovina SGS, která byla využívána především v řivnáčské kultuře (Zápotocký 2008a, 109). Naopak zcela chybějí bavorské silicity, které dominují v západočeské chamské kultuře (Zápotocký 2008b, 113; Popelka 2001).

Základní strukturu keramických nálezů podávají obr. 13–20. Podle pomocného hlediska dělení eneolitických keramických souborů (Zápotocký 1996, 439) jde o „menší střední“ soubory. Četné zastoupení slámování (tab. 1) a misek se zataženým okrajem (obr. 15:2–3; 16:1; 17:6,8; 19:1,7) na lokalitách v oblasti Orlické přehrady a na Malém Kole u Nalžovického Podhájí je charakteristické pro řivnáčskou kulturu (Pleslová-Štiková 1969, 88).

Základním tvarem řivnáčské kultury jsou ucha typu ansa cornuta (lunata), nalezená rovněž na Malém Kole (Horáková-Jansová 1951, 303). Na lokalitách při Orlické přehradě se objevují výhradně pásková ucha (obr. 15:7–8; 16:4; 17:5; 19:8), která také známe spíše z nádob kultury řivnáčské než chamské. Ryté

Lokalita	střepey ze sběrů	zdrsněné střepey ze sběrů	střepey ze sondy	zdrsněné střepey ze sondy
Kostelec n. Vlt.	62 ks	20 ks (32 %)	270 ks	131 ks (49 %)
Kožlí u Orlika	89 ks	16 ks (18 %)	34 ks	12 ks (35 %)
Orlík n. Vlt.	39 ks	11 ks (28 %)	48 ks	24 ks (50 %)
Zbonín	17 ks	1 ks (6 %)	120 ks	22 ks (18 %)

Tab. 1. Statistický přehled keramiky se zdrsněným povrchem

vodorovné linie, pod kterými jsou vpichy (obr. 15:6), které nejspíše vyplňovaly široké trojúhelníky, jsou charakteristickou výzdobou řivnáčských nádob (Zápotocký 2008a, 105). Specifické pro lokalitu Kostelec nad Vltavou jsou prožlabené oválné výčnělky (obr. 13:2,4), které mají analogie na řivnáčské keramice z výšinných i rovinných osad na Hrádku v Čáslavi (Zápotocký 1998, obr. 7:9, 10:15), na Zámkách u Bohnic (Hájek – Moucha 1986, obr. 2:15, 11:3 a 4, 15:9 a 20:16), u Bylan na Českobrodsku (Vokolek 2007, tab. 4:4) a v Praze-Lysolajích (Pleslová-Štiková 1972, obr. 40:11 a 64:2). Zásobnice vykopaná pod převisem v Jeteticích (obr. 11) je typická pro řivnáčskou i jevišovickou kulturu (Pleslová-Štiková 1969, 79). Stopy osídlení pod skalními převisy a v jeskyních v řivnáčské kultuře známe i z jiných regionů (Zápotocký 2008a, 102). Z chamské kultury podobné lokality nejsou doloženy (Matoušek – Jenč – Peša 2005, 245). V materiálu z Kostelce nad Vltavou a Malého Kola je též zastoupena keramika kultury kulovitých amfor, která se běžně nachází na řivnáčských i chamských sídlištích (Dobeš 2008, 116, 118). Kvalitnější bývá interpretována jako importované zboží, ostatní jako výrobky místních hrnců, imitujících tvary a výzdobu kultury kulovitých amfor (Mašek 1961, 128). Hrdlo celoplošně zdobené oválnými vpichy z Kostelce nad Vltavou (obr. 20:7) má analogii například na sídlišti kultury kulovitých amfor v Lovosicích (Zápotocký – Dobeš 2000, obr. 4:3–5,7 a 12) a v imitaci kulovitých amfor na chamském sídlišti v místě hradu Lopata u Milínova v okr. Plzeň-jih (Prostředník 2001, obr. 63:5). Tato výzdoba se aplikovala na hrdla amfor a misek (Dobeš 1998, Abb. 3:1, 5:1, 7:1,2 a 6) a je typická pro české a saské lokality v západní větvi této kultury. Z Malého Kola u Nalžovického Podhájí pochází keramický buben (Horáková-Jansová 1951, obr. 201 uprostřed), známý z kultur řivnáčské i kulovitých amfor.

Eneolitické lokality podél středního toku Vltavy podle dosavadních názorů údajně tvořily severovýchodní hranici chamské kultury (Pleslová-Štiková 1969, obr. 4; Prostředník 2001, mapa 3; Zápotocký 2008a, obr. 30). Řivnáčská keramika a spilitové polotovary z Malého Kola u Nalžovického Podhájí byly považovány za spolehlivé doklady kontaktu chamské kultury se řivnáčskou (Zápotocký 2008b, 113). Přehodnocení nálezů z Malého Kola, které provedli M. Dobeš a R. Korený (připravují do tisku), spolu s novými nálezy na výšinných lokalitách v oblasti Orlické přehrady, ale zařazení do chamské kultury zpochybňují.

Sporné zůstávají i ostatní jihočeské nálezy. Nejvýchodnější jihočeské eneolitické osídlení kromě ojedinelých nálezů broušené kamenné industrie dokládají nečetné sídlištní doklady při Lužnici a Nežárce. Jsou to keramické nálezy a kamenný nástroj z pískovny při Lužnici u Vlkova (Beneš 1978, 36), keramika se slámovaným povrchem a štípaná kamenná industrie ze sídlištního objektu prozkoumaného na staveništi Kauflandu několik stovek metrů od řeky Lužnice v Táboře (Krajíc 2006, 40; Beneš – Chvojka 2007, 19; Červenka 2008, 106) a keramické fragmenty se slámovaným povrchem a s plastickou páskou nalezené nad Nežárkou u Jindřichova Hradce (Beneš 1982). Tyto málo charakteristické nálezy z netypických chamských poloh jsou rovněž přiřazeny k chamské kultuře, ale je nutné připomenout, že některé keramické fragmenty ze středního Povltaví vykazují jistou příbuznost s jevišovickou kulturou na jihozápadní Moravě (Hrala 1964, 45; Pleslová-Štiková 1969, 78–80), která sousedí, byť s určitým odstupem, s jihočeským regionem. Nejbliže k chamskému teritoriu mají lokality ve středním Pootaví (Michálek 1992). Bohužel ani poslední nálezy ze sídliště na místě strakonického hradu na soutoku Volyňky s Otavou, ve srovnání s ostatními nálezy ze středního Pootaví kvantitativně početné, nejsou charakteristické a jako chamské jsou určeny pouze podle slámovaného povrchu a tradičně pojímaného schématu rozšíření této kultury (Michálek 2008, 272 ad.).

Nálezy ze závěru středního eneolitu z výšinných sídlišť na Malém Kole u Nalžovického Podhájí a u Kostelce nad Vltavou vykazují větší shodu s kulturou řivnáčskou než chamskou. Podobné to bude nepochybně i s ostatními sousedními výšinnými lokalitami v oblasti Orlické a Slapské přehrady. Pro kulturní zařazení zbývajících jihočeských lokalit, situovaných na periferii mezi kulturami řivnáčskou, chamskou i vzdálenější jevišovickou, bude nutné v budoucnu získat větší nálezové soubory.

LITERATURA A PRAMENY

- Beneš, A. 1975: Neznašov, Výzkumy v Čechách 1971, 97–99, č. 128.
- Beneš, A. 1976: Současný stav prospekce nových neolitických a eneolitických lokalit v jižních a jihozápadních Čechách, Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity E 20–21, 15–23.
- Beneš, A. 1978: Pravěké a slovanské osídlení na území připravované chráněné krajinné oblasti Třeboňsko. In: Jeník, J. – Příbyl, S. (eds.), Ekologie a ekonomika Třeboňska. Třeboň, 35–46.
- Beneš, A. 1982: Jindřichův Hradec, Výzkumy v Čechách 1978–79, 47, č. 131.
- Beneš, A. 1987: Orlík nad Vltavou, Výzkumy v Čechách 1984–1985, 142–143, č. 347.
- Beneš, A. – Braun, P. 1981: Zvíkovské Podhradí, Výzkumy v Čechách 1976–77, 165, č. 487.
- Beneš, A. – Michálek, J. – Zavřel, P. 1999: Archeologické nemovité památky okresu České Budějovice. Díl I–II. Praha.
- Beneš, J. – Chvojka, O. 2007: Archeologie doby kamenné v jižních Čechách. Současný stav bádání. In: Archeologie na pomezí, Archeologické výzkumy v jižních Čechách – Supplementum 4. České Budějovice, 9–28.
- Břicháček, P. 1991: Hosty (district of České Budějovice) – an enclosed settlement of the Early Bronze Age. In: Vařeka, P. (ed.), Archaeology in Bohemia 1986–1990. Praha, 90–94.
- Červenka, E. 2008: Neolit a eneolit v jižních Čechách. Diplomová práce na Katedře archeologie FF Západočeské univerzity v Plzni.
- Dobeš, M. 1998: Gräber der Kugelamphorenkultur in Nordwestböhmen, Saarbrücker Studien und Materialien zur Altertumskunde 6/7, 133–179.
- Dobeš, M. 2008: Kultura kulovitých amfor. In: Archeologie pravěkých Čech 4 – Eneolit. Praha, 115–122.
- Dobeš, M. – Korený, R. 2010: Cizokrajná keramika doby kamenné z hrazanského oppida. Příspěvek k možnosti výskytu subneolitických nálezů v Čechách, Praehistorica 29, v tisku.
- Dubský, B. 1949: Pravěk jižních Čech. Blatná.
- Fridrich, J. – Kovářík, J. 1980: Příspěvek k dobývání a zpracování kamenných surovin v eneolitu, Archaeologica Pragensia 1, 39–54.
- Fröhlich, J. 1973: Orlík nad Vltavou. Výšinné eneolitické sídliště, Výběr 10, 128.
- Fröhlich, J. 1975: Orlík nad Vltavou, Výzkumy v Čechách 1972, 124–125, č. 179.
- Fröhlich, J. 1997: Písecko v zrcadle archeologie. Písek.
- Fröhlich, J. 1998: Archeologické nálezy z jeskyní a převisů v jižních Čechách, Speleo, sv. 27, 15–17.
- Habart, Č. 1994: Sedlčansko, Sedlecko a Voticko. Popis a dějiny krajiny mezi stříbropěnnou Vltavou a památným Blaníkem a vylíčení života jejího lidu, d. IV. Sedlčany.
- Hájek, L. – Moucha, V. 1986: Nálezy ze Zámků u Bohnic v Národním muzeu v Praze III, Archaeologica Pragensia 7, 5–70.
- Horáková-Jansová, L. 1951: Eneolitické výšinné sídliště Malé Kolo na střední Vltavě, Archeologické rozhledy 3, 300–304, 311–312.
- Hrala, J. 1964: Chamský nálezy od Čími nad Slapskou přehradou. In: Archeologické studijní materiály 1. Praha, 43–46.
- Hrala, J. 1968: Eneolitické osídlení u Čími-Hrdličky na Příbramsku, Vlastivědný sborník Podbrdská 2, 171.
- Chvojka, O. 2004: Pravěké osídlení na Dívčím Kameni. In: Dívčí Kámen, přírodní rezervace a historický vývoj osídlení. Křemže, 35–50.
- Chvojka, O. 2005: Archeologický výzkum na nádvoří českobudějovického biskupství v roce 2001, Staré Budějovice 1, 7–19.
- Jansová, L. 1965: Hrazany, keltské oppidum na Sedlčansku. Památníky naší minulosti 3. Praha.
- John, J. 2005–2006: Zpráva o výzkumu suťových situací na eneolitické výšinné lokalitě Osobovská skála (k. ú. Radkovice u Měčina, okr. Klatovy). In: Křišťuf, P. – Šmejda, L. – Vařeka, P. (eds.), Opomíjená archeologie. Plzeň, 110–115.
- John, J. – Stolz, D. 2008: Shluk eneolitických výšinných lokalit v okolí Zbečna (okr. Rakovník), Archeologie ve středních Čechách 12, 135–140.
- Korený, R. 2006: Kamýk nad Vltavou, Výzkumy v Čechách 2003, 116, č. 536.
- Krajíc, R. 2006: Pravěké osídlení. In: Vítejte na Tábořsku. Tábor, 40.
- Mašek, N. 1961: Příspěvek k poznání hospodářských a společenských poměrů mladší fáze eneolitu v Čechách, Památky archeologické 52, 124–131.
- Matoušek, V. – Jenč, P. – Peša, V. 2005: Jeskyně Čech, Moravy a Slezska s archeologickými nálezy. Praha.
- Michálek, J. 1969: Městské muzeum v Milevsku. Katalog pravěké sbírky. Zprávy ČSSA, Supplément 7. Praha.
- Michálek, J. 1989: Nové mladoeneolitické nálezy z jižních Čech, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 6, 43–58.

- Michálek, J. 1992: Neue jungäneolithische (endneolithische) Funde aus Südböhmen. In: Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostbayern/West- und Südböhmen, 1. Treffen 23. bis 25. April 1991 in Bernried bei Deggendorf. Deggendorf, 51–54.
- Michálek, J. 2008: Pravěké nálezy v areálu národní kulturní památky Strakonický hrad. Archeologické výzkumy a nálezy v letech 1937–2006, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 21, 259–302.
- Pleslová-Štiková, E. 1969: Nová eneolitická výšinná sídliště v západních a jižních Čechách, Archeologické rozhledy 21, 69–94.
- Pleslová-Štiková, E. 1972: Eneolitické osídlení v Lysolajích u Prahy (s příspěvkem B. Soudského: Výzkum v roce 1953), Památky archeologické 63, 3–141.
- Popelka, M. 2001: Poznámky ke štípané industrii z Bzí a Lopaty, okr. Plzeň-jih, Praehistorica 25–26, 179–204.
- Prostředník, J. 2001: Chamská kultura v západních Čechách, Praehistorica 25–26, 7–177.
- Přichystal, A. 2009: Kamenné suroviny v pravěku východní části střední Evropy. Brno.
- Scheufler, V. – Šolc, V. 1986: Já jsem plavec od vody. České Budějovice.
- Sklenář, K. 1984: Městské muzeum v Sedlčanech. Katalog pravěké sbírky, Zprávy ČSSA 26. Praha.
- Sklenář, K. 1990: Pravěké nálezy na Sedlčansku. Archeologický místopis části příbramského okresu na východ od Vltavy v pravěku a rané době dějinné, Středočeský sborník historický 17, 5–80.
- Sklenář, K. 1996: V pravěku a na počátku dějin. In: Dějiny Kamýka nad Vltavou. Kamýk nad Vltavou, 7–12.
- Smejtek, L. 2000: Pravěké výšinné sídliště ve Vestci, okr. Příbram, Archeologie ve středních Čechách 4, 31–46.
- Soukupová, D. 1983: Nová eneolitická výšinná sídliště v okrese Plzeň-sever, Archeologické rozhledy 35, 148–157.
- Stolz, D. – Korený, R. 2008: Broušené nástroje ze sbírky Hornického muzea Příbram, Archeologie ve středních Čechách 12, 141–150.
- Šreinová, B. – Šrein, V. – Šťastný, M. 2002: Horniny z okolí Vraného nad Vltavou. In: Otázky neolitu a eneolitu našich krajín – 2001. Nitra, 405–408.
- Turek, J. – Daněček, V. 1997: Nově objevená eneolitická naleziště na Kladensku a Slánsku. Poznámky ke studiu kamenné broušené industrie českého eneolitu, Archeologie ve středních Čechách 1, 127–141.
- Vokolek, V. 2007: Katalog sbírky oddělení prehistorie a protohistorie Národního muzea II. Nálezy do roku 1913 (neolit a eneolit). Fontes Archaeologici Pragenses 32. Pragae.
- Zápotocký, M. 1996: Raný eneolit v severočeském Polabí, Archeologické rozhledy 48, 404–459.
- Zápotocký, M. 1998: Čáslavská kotlina v eneolitu (2. část). Výšinné sídliště Hrádek v Čáslavi, Archeologické rozhledy 50, 557–585.
- Zápotocký, M. 2000: Eneolitická výšinná sídliště a komunikace. In: Pavlů, I. (ed.), In memoriam Jan Rulf, Památky archeologické – Supplementum 13, 480–488.
- Zápotocký, M. 2008a: Řivnáčská kultura. In: Archeologie pravěkých Čech 4 – Eneolit. Praha, 95–110.
- Zápotocký, M. 2008b: Chamská kultura. In: Archeologie pravěkých Čech 4 – Eneolit. Praha, 110–115.
- Zápotocký, M. – Dobeš, M. 2000: Sídliště kultury kulovitých amfor z Lovosic. K typologii keramiky KKA v severozápadních Čechách, Památky archeologické 91, 119–150.

**NEWLY DISCOVERED AENEOLITHIC HILLTOP SETTLEMENTS
IN THE AREA OF THE ORLÍK RESERVOIR**
*A contribution to the Aeneolithic settlement
along the middle flow of the Vltava River*

The article sums up our knowledge of Middle Aeneolithic hilltop settlements along the middle flow of the Vltava River (Fig. 12), where several new sites were discovered in 2009. In the area of the Orlický reservoir, beginning with the confluence of the rivers Vltava and Otava, we currently know six hilltop settlements (Fig. 12:1–6), which form pairs, always visually interconnected. These are well defensible small areas, situated at strategic locations with a good view of the river and with a big difference in elevation compared to the water level. They were accessible from upper locations above the valley, always on a narrow descending ridge, and protected from three sides by steep rocky slopes and, in the case of Kostelec nad Vltavou, also by a ditch. Because of their smaller size, they differ from the group of hilltop settlements along the Slapy reservoir situated to the north (Fig. 12:7–10). These settlements occupy a larger area and are better accessible. The chain of all ten hilltop settlements with a distinct tie to the Vltava River enables us to speculate about a water route leading in the southeast direction.

So far, the Aeneolithic sites on the middle flow of the Vltava have been ascribed to the Cham culture. A recent re-evaluation of the finds from Malé Kolo near Nalžovické Podhájí (M. Dobeš – R. Korený) and the material from the newly discovered hilltop sites from the area of the Orlík reservoir bear evidence of a close relationship with the Řivnáč culture. However, a more precise classification of the other South Bohemian Aeneolithic sites with few characteristic finds will only be possible if larger collections of finds are obtained in future.

Fig. 1. Hilltop Aeneolithic settlement near Kostelec nad Vltavou. View from the south

Fig. 2. Hilltop Aeneolithic settlement near Kožlí (arrow) and another probable settlement in the place of today's Orlík castle (left). An unsigned painting from the first half of the 19th century

Fig. 3. Hilltop Aeneolithic settlement near Kožlí. View from the north

Fig. 4. Hilltop Aeneolithic settlement near Zbonín (arrow) and another probable settlement in the place of today's Zvíkov castle (left). A postcard from the time before the flooding of the valley

Fig. 5. Hilltop Aeneolithic settlement near Zbonín. View from the northeast

Fig. 6. Hilltop Aeneolithic settlement near Čím. View from the south

Fig. 7. Hilltop Aeneolithic settlement Malé Kolo near Nalžovické Podhájí. View from the west

Fig. 8. Krkavčí skála (Raven Rock) near Orlík nad Vltavou with a hilltop Aeneolithic settlement. An engraving by E. Němeček based on a drawing by J. Koula, which was published in the magazine *Zlatá Praha* in 1887

Fig. 9. Krkavčí skála (Raven Rock) in 2009. View from the east

Fig. 10. Rocky overhang near Jetětice where an Aeneolithic vessel was found

Fig. 11. Jetětice. Rim of a storage jar found under the rocky overhang

Fig. 12. Aeneolithic sites around the middle flow of the Vltava. 1 Zvíkov-castle, 2 Zbonín, 3 Kostelec nad Vltavou, 4 Orlík nad Vltavou- Krkavčí skála, 5 Orlík-castle, 6 Kožlí u Orlíka, 7 Vestec, 8 Nalžovické Podhájí-Malé Kolo, 9 Radíč-Hrazany, 10 Čím, 11 Jetětice, 12 Žďákov, 13 Hrachov, 14 Zvírotice, 15 Radíč-Ostromeč, 16 Kamýk nad Vltavou

Fig. 13. Kostelec nad Vltavou. Selection of finds from the test pit

Fig. 14. Kostelec nad Vltavou. Selection of finds from the test pit

Fig. 15. Kostelec nad Vltavou. Selection of finds from the test pit

Fig. 16. Kožlí u Orlíka. Selection of finds: 1–5 test pit, 6–10 fieldwalking on the slope

Fig. 17. Zbonín. Selection of finds from the test pit

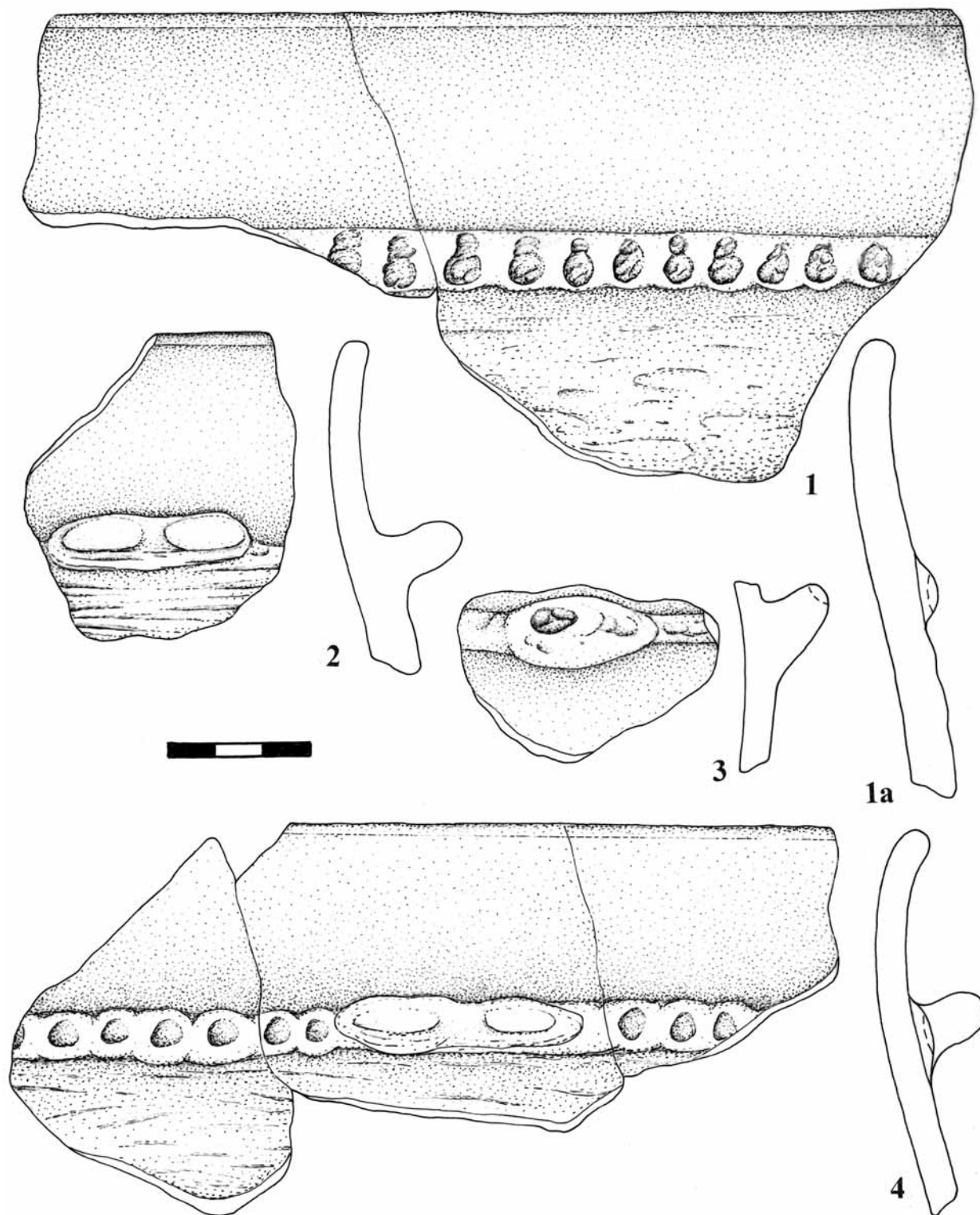
Fig. 18. Orlík nad Vltavou – Krkavčí skála. Selection of finds from the test pit

Fig. 19. Orlík nad Vltavou – Krkavčí skála. Selection of finds. 1–4 test pit, 5 upper platform, 6–8 fieldwalking on the slope

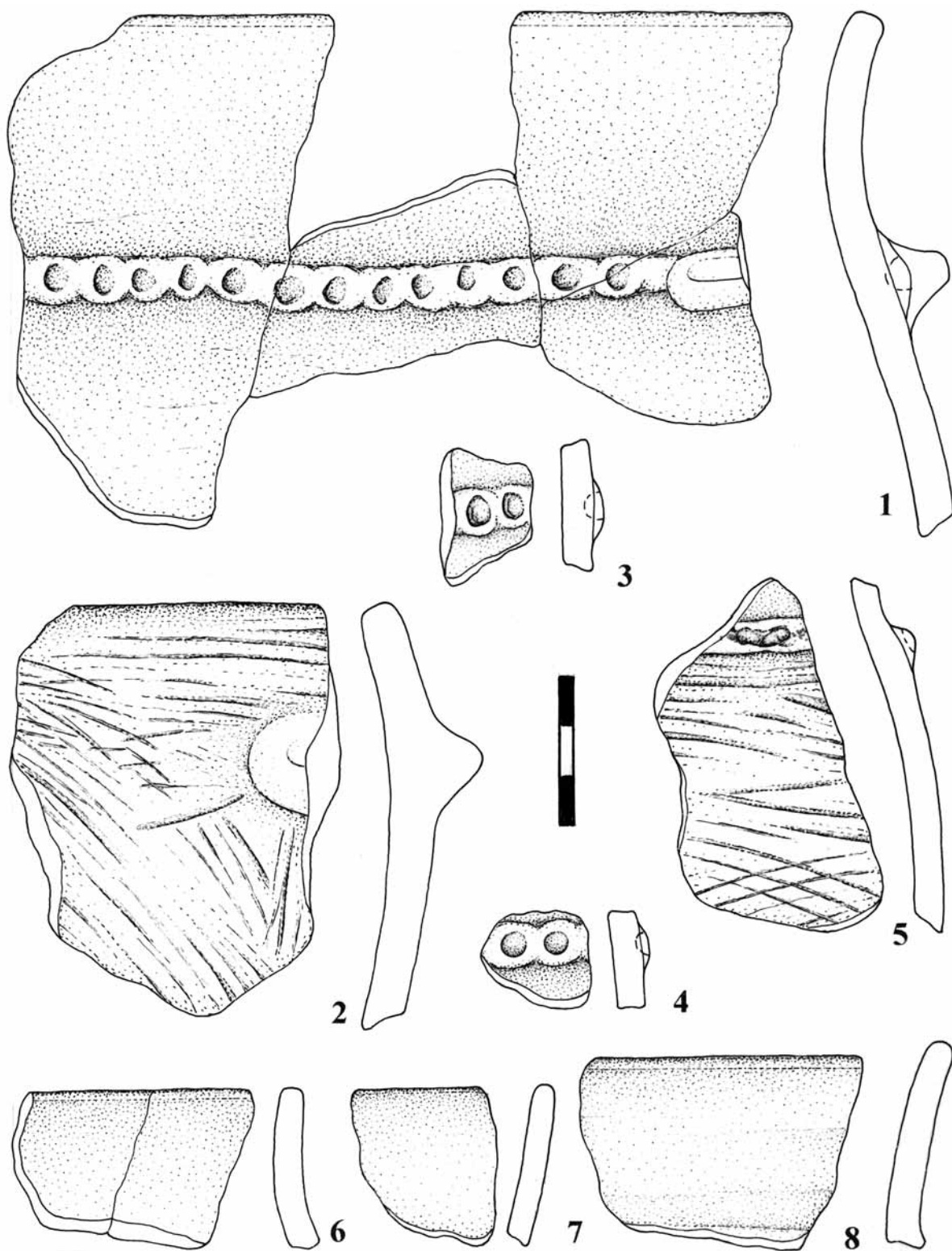
Fig. 20. Orlík nad Vltavou-Krkavčí skála: 1–3 daub from the test pit, Kostelec nad Vltavou: 4 daub from the test pit, 5–7 pottery from fieldwalking

Fig. 21. Nalžovické Podhájí: 1 semi-finished axe made of spilite, Čím: 2 chip from a spilite ground tool

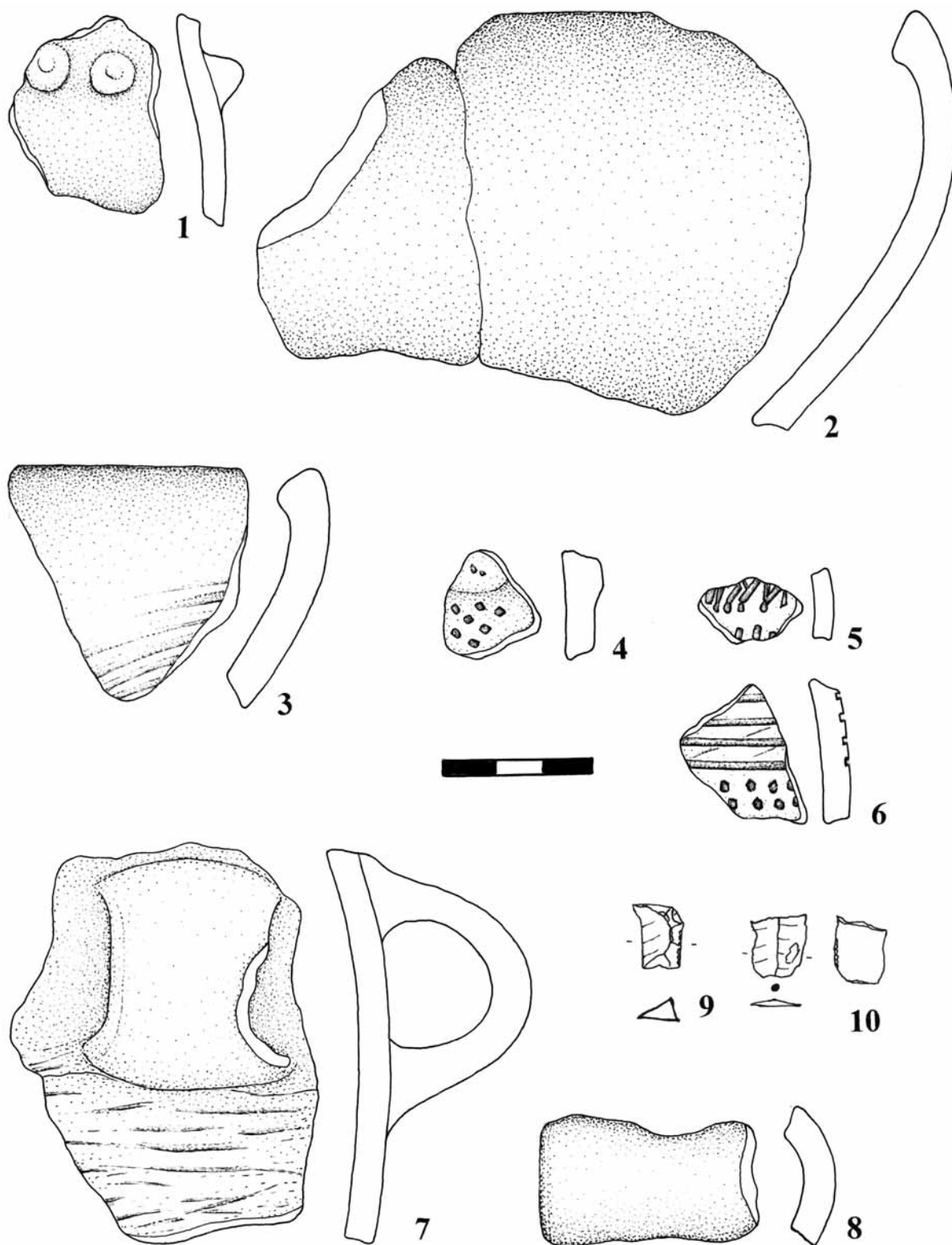
Table 1. Statistical overview of pottery with a roughened surface

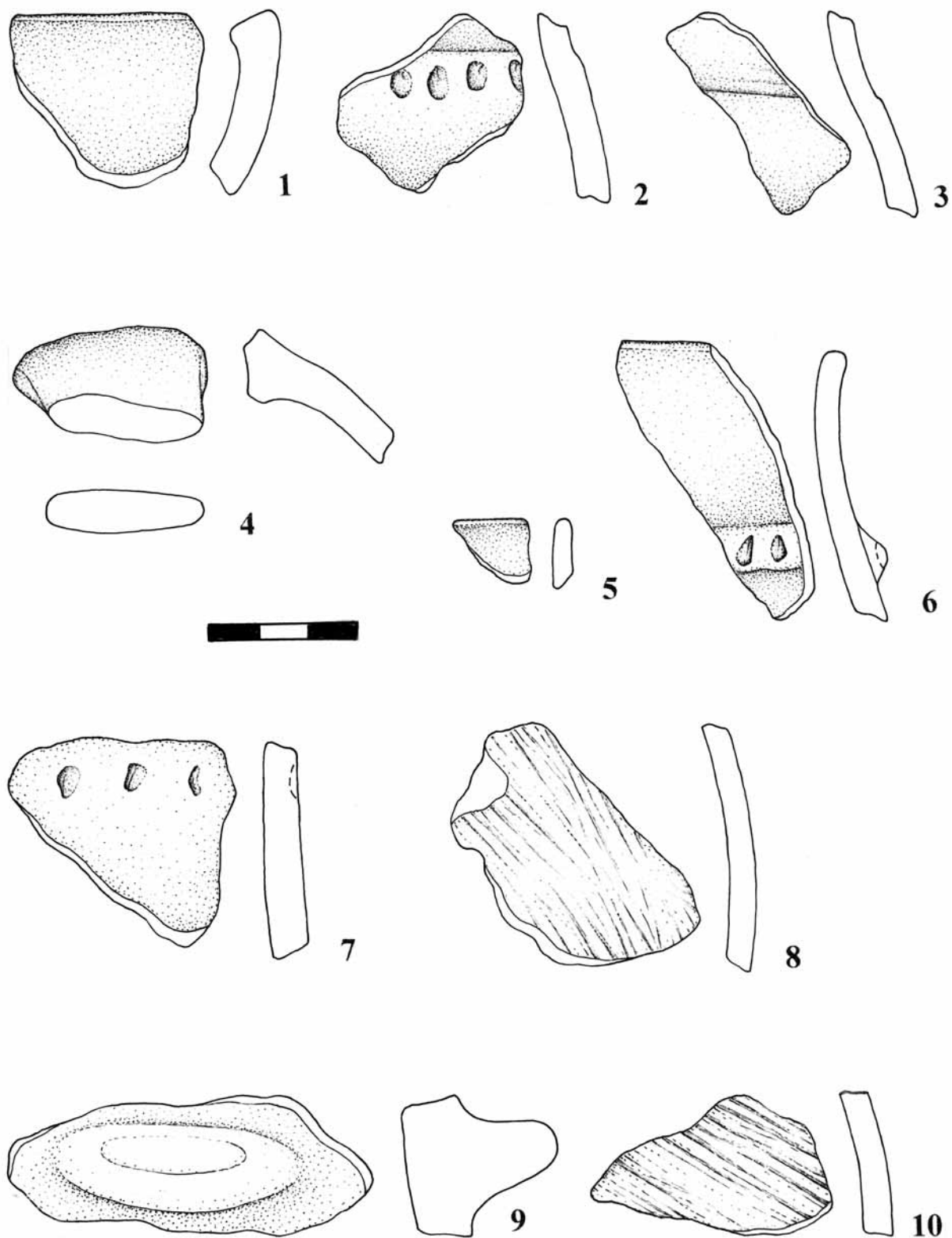
Obr. 13. Kostelec nad Vltavou. Výběr nálezů ze sondy. Kresba T. Kolegar

Obr. 14. Kostelec nad Vltavou. Výběr nálezů ze sondy. Kresba T. Kolegar

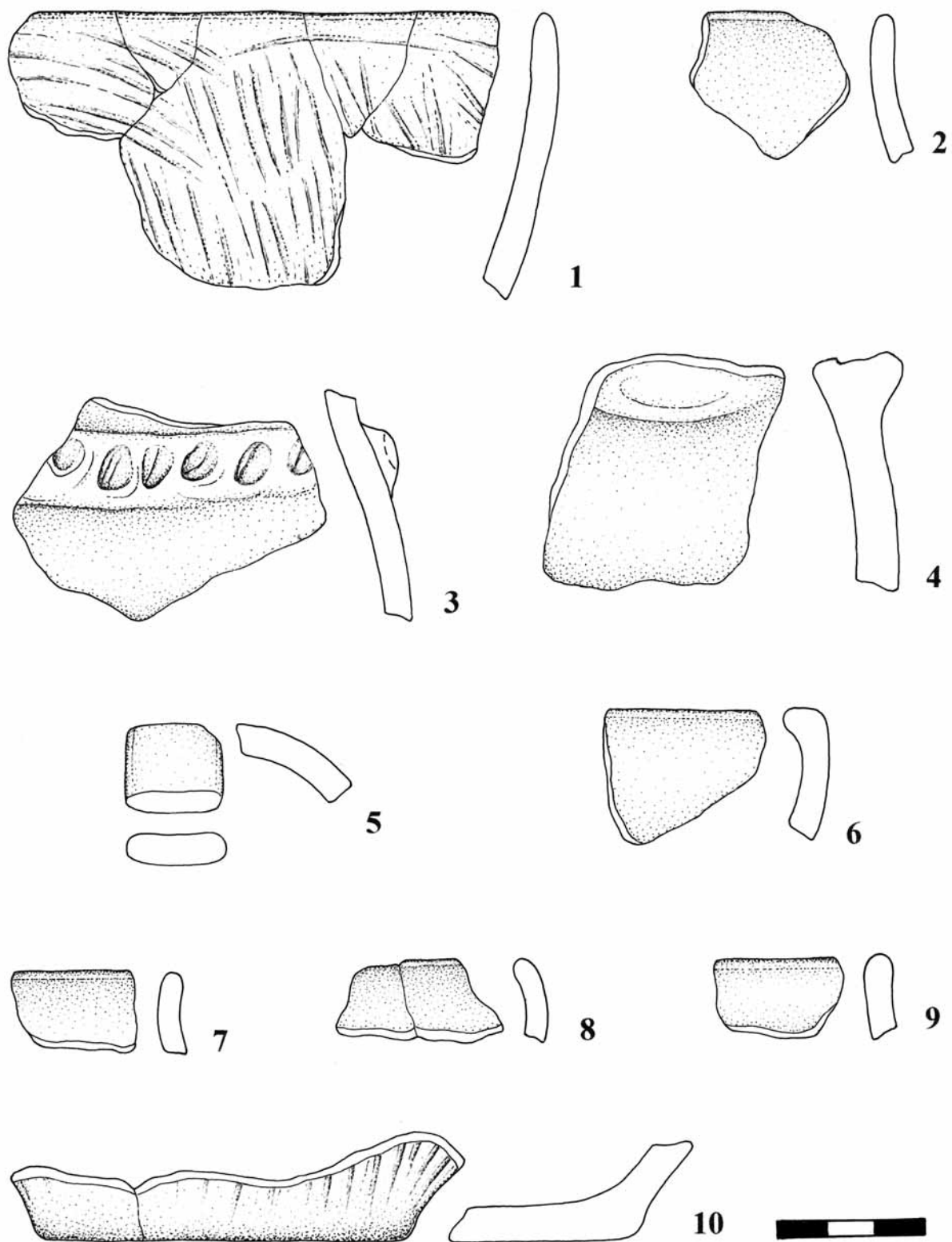

Obr. 15. Kostelec nad Vltavou. Výběr nálezů ze sondy. Kresba T. Kolegar a J. Eigner

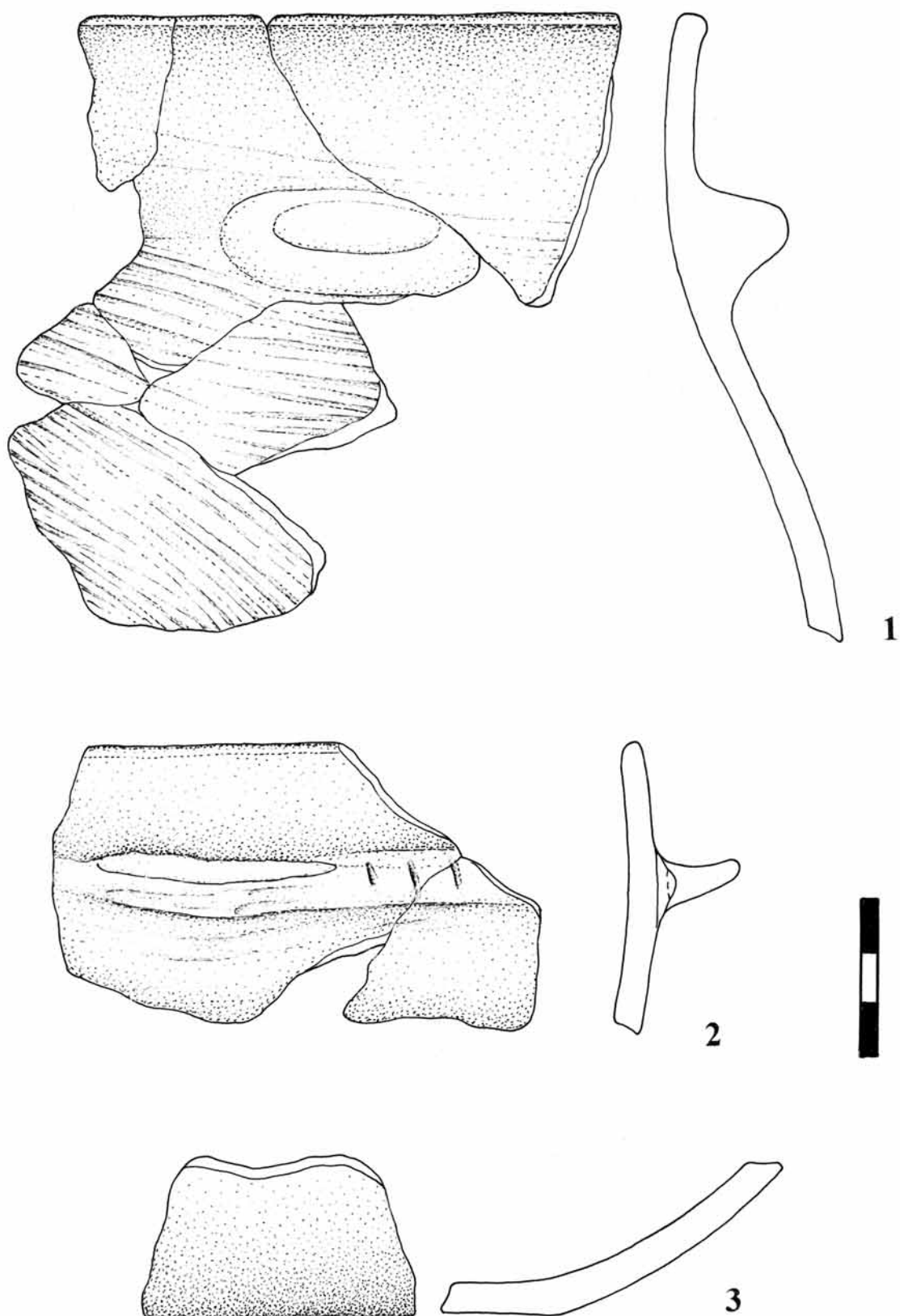

Obr. 16. Kozlí u Orlika. Výběr nálezů: 1–5 sonda, 6–10 sběr na svahu. Kresba T. Kolegar

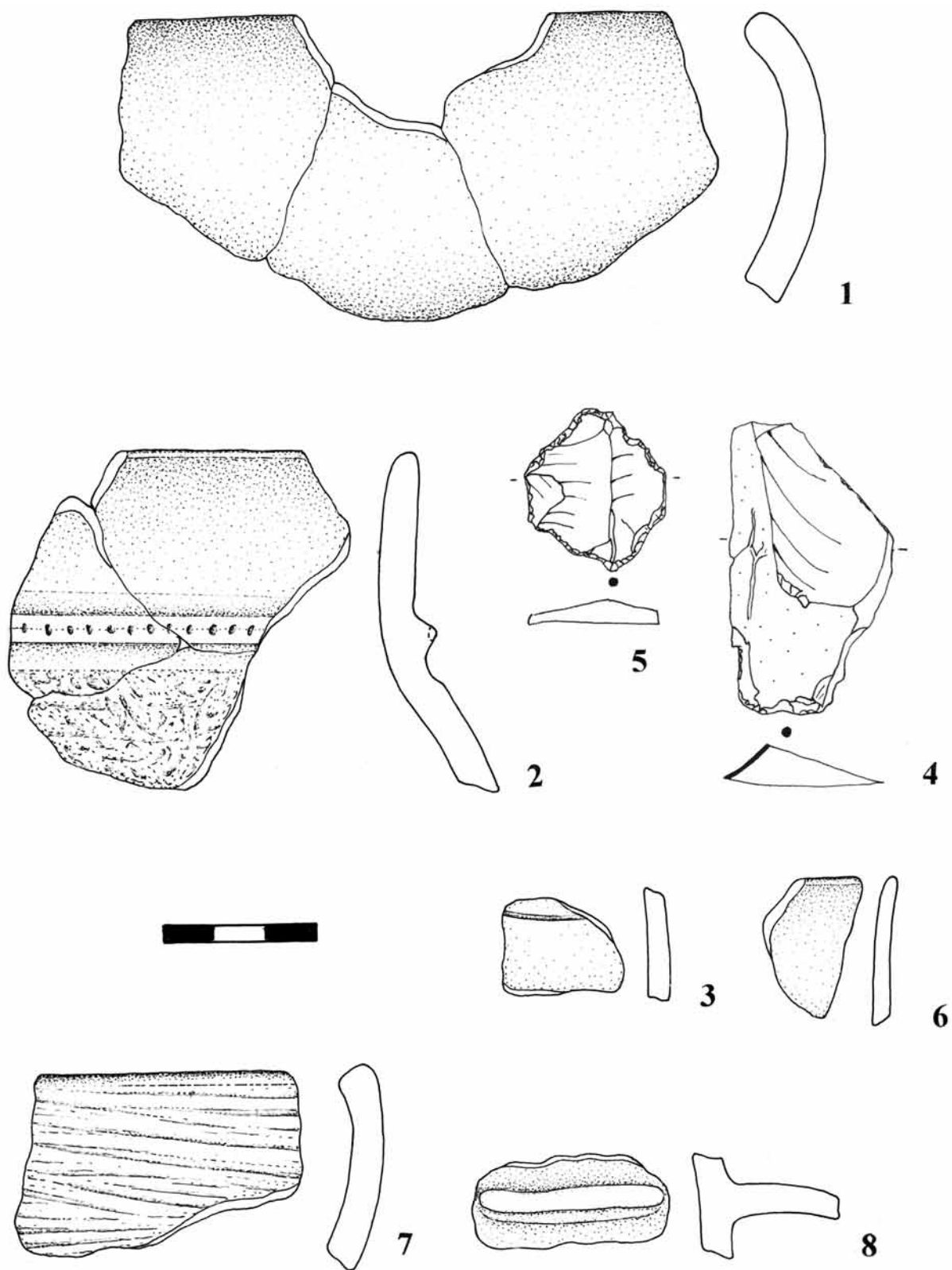

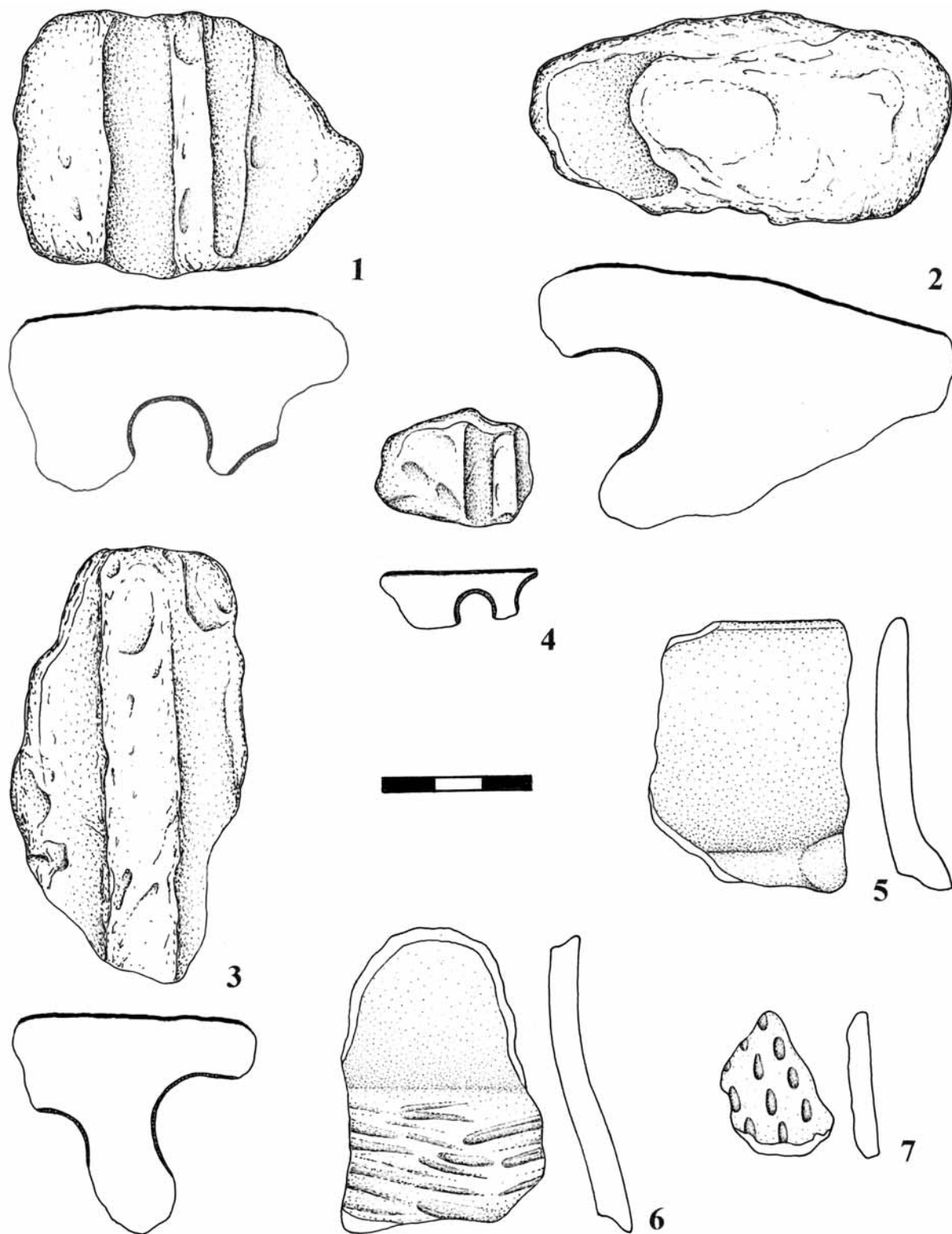
Obr. 17. Zbonín. Výběr nálezů ze sondy. Kresba T. Kolegar

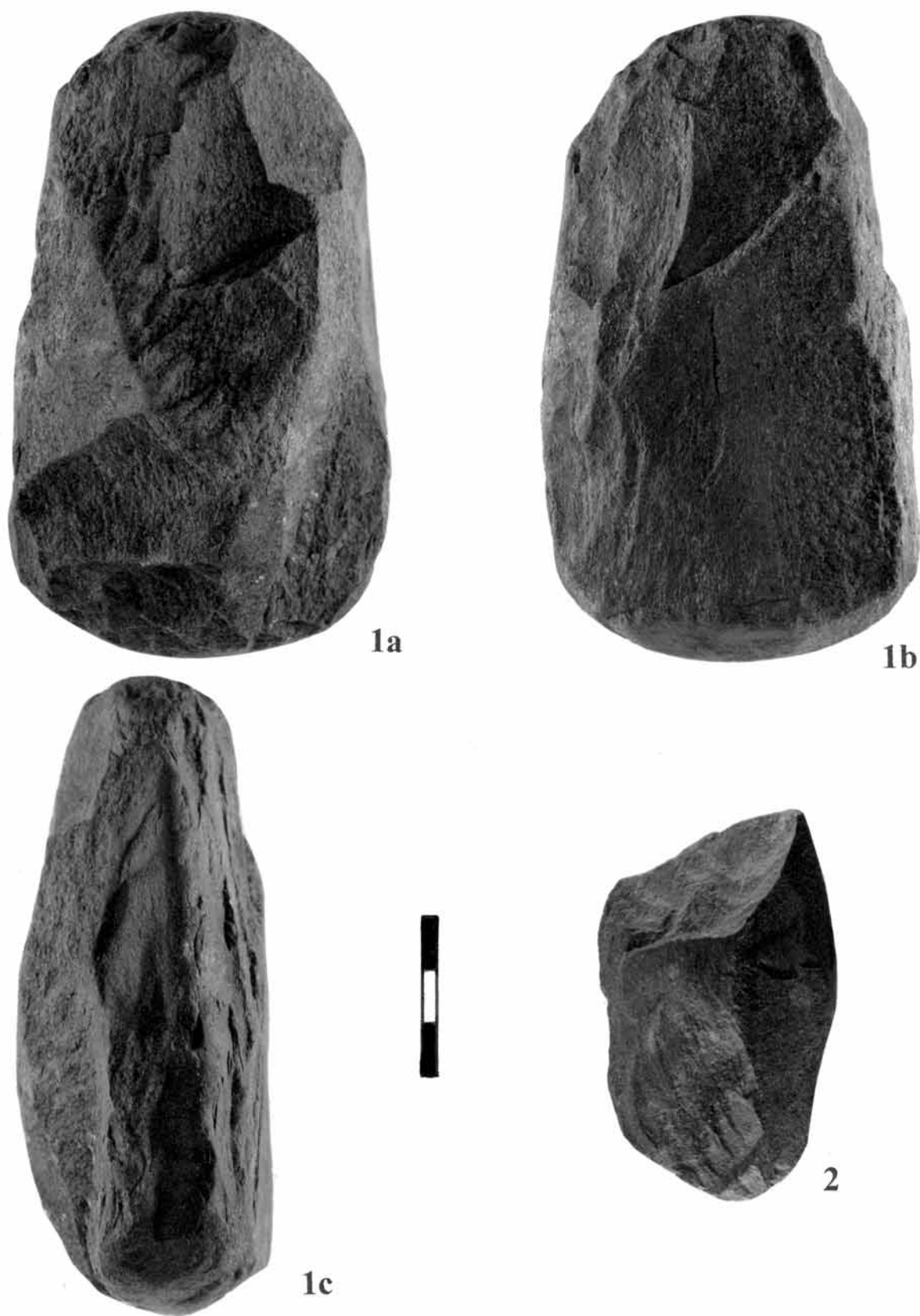
Obr. 18. Orlík nad Vltavou-Krkavčí skála. Výběr nálezů ze sondy. Kresba T. Kolegar

Obr. 19. Orlík nad Vltavou-Krkavčí skála. Výběr nálezů. 1–4 sonda, 5 horní plošina, 6–8 sběr na svahu.
Kresba T. Kolegar a J. Eigner

Obr. 20. Orlík nad Vltavou-Krkavčí skála: 1–3 mazanice ze sondy, Kostelec nad Vltavou: 4 mazanice ze sondy, 5–7 keramika ze sběru. Kresba T. Kolegar

Obr. 21. *Nalžovické Podhájí: 1 polotovar spilitové sekery, Čím: 2 odštěpek ze spilitového broušeného nástroje.*
Foto V. Komarová